

Список використаної літератури:

1. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект / Д.Гоулман. – М.: АСТ МОСКВА; Владимир: ВКТ, 2009 – 487 с.
2. Гринлиф Р.К. Слуга в роли лидера / Р.К. Гринлиф. – М.: Изд-во "Рубиновый луч", 1970. – 49 с.
3. Коллинз Д. От хорошего к великому: Почему одни компании совершают прорыв, а другие нет: пер. с англ. / Д. Коллинз.– М. : Манн, Иванов и Фербер, 2008. – 320 с.
4. Кричевский Р.Л. Психология лидерства: учебное пособие / Р.Л. Кричевский. – М. : Статут, 2007. – 542 с.
5. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Дело, 1992. – 90 с.
6. Морозов А.В. Деловая психология. Курс лекций: учебник для высших и средних спец. учебных заведений / А.В. Морозов. – СПб.: Издательство Союз, 2000. – 576 с.
7. Соціологія: короткий енциклопедичний словник // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://subject.com.ua/sociology/dict/249.html>.
8. Филонович С.Р. Лидерство и практически навыки менеджера: 17-модульная программа для менеджеров "Управление развитием организации" / С.Р. Филонович. – М.: ИНФРА-М, 1999. – Модуль 9. – 328 с.
9. Stogdill R. Handbook of Leadership: a survey of theory and research / R. Stogdill.– New York : Free Press, 1974. – 613 p.
10. Yukl G. A evaluation of conceptual weaknesses in transformational and charismatic leadership theories / G. Yukl // The Leadership Quarterly. – 1999. – № 10 (2). – P. 285–305.

Кучер М.

ІНФОРМАЦІЙНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано особливості інформаційного середовища України. Визначено особливості його функціонування та перспективи розвитку.

Ключові слова: інформація, інформаційне суспільство.

Актуальність статті обґрунтована тим, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в усі сфери громадського життя істотно підвищило залежність суспільства, кожного конкретного індивіда від надійності функціонування інформаційної інфраструктури, достовірності використовуваної інформації, її захищеності від несанкціонованої модифікації, а також протиправного доступу до неї. Сучасна людина, її повсякденне життя стали усе більш залежними від масової комунікації. Інформаційні технології як реальний соціальний ресурс адаптації людини до життя стали активно використовувати для маніпулювання свідомістю. Набули поширення методи інформаційного управління людьми. При цьому в постійному припливі інформації для втілення таких цілей як орієнтування в сучасній ситуації й соціальному середовищі, розвиток загального кругозору та вирішення повсякденних

практичних проблем реалізуються на 70% за рахунок спеціалізованої інформації, одержуваної з засобів масової комунікації (ЗМК). ЗМК створили в суспільстві своєрідну "другу" "суб'єктивну реальність". Відбувається формування "підпорядкованості" свідомості ідеям, які пропагуються ЗМК, що робить людину відкритою і беззахисною перед маніпулятивними технологіями.

Таким чином, стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій несе з собою не тільки нові можливості, але й цілий ряд загроз, здатних дестабілізувати життя людей. Однією з таких загроз є інформаційна війна.

Тому закономірно, що тема інформаційної війни останнім часом стає усе більш популярною серед експертів і вчених. Серед них найбільш відомими є А. Крутських, А. Федоров, О. Калиновський, С. Гриняєв, М. Павлютенкова, І. Шаравов, В. Петров, І. Рабінович, Д. Фельдман та ін. Характер інформаційної війни був докладно представлений Д.А.Волкогоновим.

Метою даної статті є розгляд інформаційної війни як технології, що відкриває нові можливості для політичного протистояння. Досягнення даної мети передбачає рішення таких наукових завдань: проаналізувати підходи до дослідження поняття "інформаційна війна"; виявити сфери життєдіяльності суспільства, що особливо піддаються впливу інформаційних війн; з'ясувати можливості інформаційної війни в політичному протистоянні.

Поняття "*інформаційна війна*" ("*information warfare*") з'явилося вперше в документах Міністерства оборони США в 1990 р. Саме з цього моменту було розпочате дослідження даного феномена. Всіх дослідників поняття "інформаційна війна" можна умовно поділити на три головні групи.

Перша група дослідників, яка віддає перевагу соціально-комунікативному підходу, розуміє інформаційну війну як окремі інформаційні заходи, інформаційні способи й засоби корпоративної конкуренції, ведення міждержавного протистояння, збройної боротьби, комунікаційні технології впливу на масову свідомість.

Друга група вчених, до якої входять, в основному, представники військових відомств, відносить інформаційну війну до сфери військового протистояння й розглядає її як комплексне спільне застосування сил і засобів інформаційної та збройної боротьби (військово-прикладний підхід). Цей підхід викликає заперечення у деяких вчених, які вважають, що термін "інформаційна війна" у відношенні сучасних інформаційних способів ведення війни не зовсім адекватний і було б більш вірно йменувати цей вид воєнних дій інформаційною боротьбою, розглядаючи його як інформаційну складову бойових дій.

На думку третьої групи дослідників, інформаційна війна - це явище мирного періоду міждержавного протистояння, яке дозволяє вирішувати зовнішньополітичні завдання несиловим у традиційному розумінні методом.

Одним з перших теоретиків інформаційної війни визнаний Мартін Лібікі. У його роботі "Що таке інформаційна війна?", вперше опублікованої Національним інститутом оборони США в 1995 р., саме поняття не визначене. Замість цього М. Лібікі описує форми інформаційної війни, серед яких сім основних і двадцять додаткових.

Вся система "Information Warfare" описується схемою, з якої й випливає поняття "інформаційна війна".

У тексті "Об'єднаної доктрини інформаційних операцій", що Міністерство оборони США ввело в дію в жовтні 1998 року було дане роз'яснення відносно понять інформаційних операцій і інформаційної війни.

Американський військовий аналітик Ричард Шафранський розглядає інформаційну війну в контексті збройного зіткнення ("warfare") як збройні дії, спрямовані проти будь-якої частини системи знань або припущень ворога. "Супротивник" - це будь-хто, чий дії суперечать цілям лідера. Поза державою це може бути "образ ворога" або "не ми". Всередині держави ворогом може бути зрадник або мандрівник, кожний, хто протистоїть або недостатньо підтримує лідера, який керує засобами інформаційної війни. Якщо члени групи не підтримують цілі лідера в ході бойових дій, внутрішня інформаційна війна (включаючи такі речі, як пропаганда, неправда, терористичні акти й слухи) може використовуватись у спробі змусити їх бути більш лояльними до цілей лідерів.

На думку китайського військового аналітика Ван Пуфена, інформаційна війна є продуктом епохи інформації, який у бою часто використовує інформаційну технологію й інформаційну зброю. Він становить "мережевізацію" (wangluohua) поля бою і є новою моделлю для остаточної боротьби часу та простору. У центрі його - боротьба за контроль над інформаційним полем бою, для того, щоб впливати або ухвалити рішення щодо перемоги або поразки.

Ґрунтуючись на великій кількості китайських першоджерел, Майкл Пілсбурі доводить, що "метою інформаційної війни за китайською літературою є інформаційне панування". Подібно американському поняттю "інформаційної вищості" китайці в інформаційній війні будуть прагнути зруйнувати у супротивника процес прийняття рішення, впливаючи на здатність супротивника одержувати, обробляти, передавати та використовувати інформацію [2].

Основа інформаційної війни - маніпулятивний вплив на аудиторію. Технології подібного впливу різноманітні, але головний засіб універсальний - це інформаційне повідомлення, передане по каналах комунікації. І від того, наскільки ефективно сконструйоване повідомлення залежить його маніпулятивний потенціал, ступінь впливу на аудиторію. Тому, одним з найважливіших завдань для суб'єкта інформаційної війни є вміння кодувати повідомлення, розповсюджені в період інформаційної війни.

У політичній сфері це явище пов'язане з прагненням дискредитації реального стану в якій-небудь країні, для того, щоб показати світовій громадськості обмеженість історичної можливості перебороти існуючу небезпеку для політичної структури країни.

В економічній галузі робиться все, щоб послабити економіку в маніпульованій країні, викликати різного роду труднощі - за допомогою дискримінаційних заходів у сфері торгівлі, економічних зв'язків, блокування вивчених обмінів і контактів.

У галузі духовного світу використовується неправда, наклеп, агітація людей, спрямована на зміну політичного ладу, вплив на сферу теоретичної свідомості (ідеологію, політичні концепції, певні соціальні принципи) і на сферу повсякденної свідомості [3].

В умовах інформаційних війн об'єктами руйнування стають ціннісні орієнтири суспільства, національний менталітет, суспільний ідеал. Одним з основних інструментів деструктивного інформаційного впливу стають мас-медіа.

Термін *"інформаційна війна"* має сучасну історію. Він з'явився в середині 80-х років ХХ сторіччя у зв'язку з новими завданнями Збройних сил США після закінчення *"холодної війни"*. Його виникнення стало результатом роботи групи американських теоретиків, які займаються військовими проблемами, таких, як Г.К. Екклз, Г.Г. Самерз і ін. Більш популярним даний термін став після проведення операції *"Буря в пустелі"* у 1991 р. в Іраку, де нові інформаційні технології вперше були застосовані у військових цілях.

Останнім часом з'явилися приклади, коли засоби масової інформації застосовувалися навіть замість збройних сил для досягнення політичних цілей, у результаті чого без єдиного пострілу зникають цілі держави та радикально змінюється політична картина світу [4].

В.Вахромєєв відзначає наступні реальні вигоди від заміни збройних сил сучасними ЗМІ. Інформаційна війна йде потай, без масових людських жертв, що в підсумку не викликає великої соціальної напруженості у суспільстві. Так, наприклад, людські жертви США у війні з В'єтнамом і потужні антиурядові виступи, що виникли внаслідок цього, змусили політичне керівництво відкликати війська. А у *"холодній війні"* США проти СРСР не знадобилося ні застосовувати, ні нести людські втрати. Ефективність інформаційної війни, при правильній її організації, полягає в тому, що вона здатна істотно підірвати довіру до політичної влади в суспільстві. Вартість проведення інформаційних війн у багато разів нижча за реальні наземні, повітряні, морські та космічні війни [5].

Читаючи газету, слухаючи радіо або дивлячись телевізор, людина керується своїми переконаннями та схемами установок, що відносяться до мас-медіа в цілому (або конкретному ЗМІ), щоб направляти сприйняття й витягати зі своєї пам'яті та знань необхідні судження про те, що зображено в подіях-новинах. Інститутам, що займаються комунікацією, приписуються авторитетність або здатність вселяти довіру; наприклад, аудиторія може повірити в те, що теленовини більш надійні та менш упереджені, ніж газетні повідомлення. *"Новини - це зброя війни, вони використовуються, щоб вести війну, а не надавати інформацію"*, - говорив в 1942 році Г. Геббельс, головний ідеолог Третього рейха. Відомо багато випадків безвідповідальності ЗМІ, коли в погоні за сенсацією вони не тільки сприяли залякуванню населення, але й заважали діям поліції та рятувальних груп. Наприклад, в 1980 р. у Лондоні під час облоги іранського уряду телеоператор приховано зняв групу захоплення, яка готувалася до штурму, і тільки непередбачена затримка з виходом матеріалу в новинах урятувала ситуацію. Пізніше, в 2002 р. під час захоплення

московського театрального центру на Дубровці, тележурналісти щодня знімали на відеокамеру все, що відбувалося навколо будинку. Всі засоби масової інформації відкрито обговорювали питання про можливий штурм [6].

Розвиток технологій, що підвищують інформаційну й ідеологічну вразливість політичної системи, викликає відповідну реакцію держав і транснаціональних структур, які всіма доступними методами - і юридичними, й апаратно-програмними - намагаються підсилити контроль за цими технологіями. У результаті цього вибудовується своєрідна система "загальної піднаглядності", управління свідомістю й поведінкою як конкретного індивіда, так і соціальних груп і цілих націй, що готує фундамент для активізації в найближчі десятиліття неототалітарних політичних процесів. Комп'ютерні технології відкривають нові можливості для контролю над суспільством.

Інформаційна зброя здатна ефективно впливати і на психіку, свідомість людей, і на інформаційно-технічну інфраструктуру суспільства й армії. На даний час створено багато нових засобів впливу на психіку людей, управління їхньою поведінкою. Правда, за даними зарубіжних джерел, стійких і прогнозованих способів управління колективною поведінкою людей поки не знайдено, але такі дослідження ведуться. У пресі періодично з'являється інформація про американську програму "Мк-ультра", а також про аналогічні програми у Франції, Японії й інших країнах. Досягнення в цій галузі такі, що вже зараз можна говорити про ефективність зомбування (програмування поведінки, діяльності) окремих людей. З цією метою створені та використовуються не тільки фармакологічні засоби, але й психотронні генератори.

Можливості засобів радіоелектронної протидії досить відомі. В останні роки в їхньому розвитку відбуваються революційні зміни. Головний напрям прогресу в електроніці - комп'ютеризація. Тому особливо швидко й успішно розробляються методи впливу на комп'ютерні системи. Наприкінці 1990 р. за замовленням ДАРПА (управління НІОКР Пентагона) було підготовлено доповідь "Комп'ютери в небезпеці" та зроблено висновок, що США стоять на порозі катастрофи в комп'ютерних мережах, а також рекомендовано посилити заходи інформаційної безпеки. І ЦРУ, й АНБ досліджують можливості зараження інформаційно-технічних систем інших країн комп'ютерними вірусами, пастками, логічними бомбами й т.д. Для боротьби з подібними діями з боку інших держав у США створена служба "Комп'ютерно-вірусні контрзаходи".

Цілком очевидно, що відповідні служби розвинених в сфері інформатики держав ведуть підготовку до "комп'ютерної війни", розробляють і апробують способи, прийоми впливу на комп'ютерні системи. Відомості про це з'являються у відкритій пресі. У США існує Центр комп'ютерної безпеки (Пентагон), створений ще в 1981 р., є спеціально підібрані урядові групи експертів, які стежать за рівнем захищеності зовсім секретних комп'ютерних систем. Немає сумніву, що ефективність комп'ютерного протиборства буде надзвичайно високою. Про це, наприклад, свідчить факт неможливості застосування Іраком проти багатонаціональних сил закуплених у Франції систем ПВО. Їхнє програмне забезпечення містило логічні бомби, які були

активізовані з початком бойових дій. Використанням такої бомби або вірусу, очевидно, можна буде досягати тих же результатів, що й звичайним бомбардуванням органа державного управління, пункту (центра) бойового управління. Тому комп'ютерні системи державного управління й військового призначення (у першу чергу всі скільки-небудь важливі системи й мережі) будуть намагатися "замінювати" логічними бомбами, "заразити" вірусами, що чекатимуть свого часу. З'явиться й інформаційний тероризм. До всього цього треба спеціально готуватися та передбачати контрзаходи.

Отже, аналіз основних теоретико-методологічних підходів до дослідження поняття інформаційної війни, дозволяє виділити два підходи, що затвердилися в сучасній науковій літературі. Перший з них виходить із опису явища інформаційної війни через її вплив на масову свідомість, маніпулятивний потенціал і психологічний вплив інформаційних повідомлень. Другий підхід розглядає явище інформаційної війни як автономну систему в сучасному суспільстві за допомогою технічного, математичного понятійного апарата.

Інформаційна війна припускає порушення, ушкодження, модифікацію інформаційних ресурсів і знань людей про самих себе та навколишній світ і впливає на суспільну думку та думку еліт, міри дипломатичного характеру, пропагандистські та психологічні кампанії, підривні акції в галузі культури й політики, дезінформацію та впровадження в місцеві медіа-канали, проникнення в комп'ютерні мережі й бази даних, технічне сприяння дисидентським і опозиційним рухам і надання їм інформаційної підтримки.

З розвитком технічних засобів збільшується число прийомів ведення інформаційної війни: від "інформаційної боротьби першого покоління", що розглядалася її авторами як розширення класичної радіоелектронної боротьби, до "інформаційної боротьби третього покоління", у якості якої обговорюються операції на основі ефектів. Саме операції на основі ефектів сьогодні є основою реалізації зовнішньої політики розвинених держав в інформаційну епоху.

Список використаної літератури:

1. Богущ В.М. Інформаційна безпека держави [Текст] / В.М. Богущ, О.К. Юдін. – К.: МК-Прес, 2005. – 432 с.
2. Гуз А.М. Історія захисту інформації в Україні та провідних країнах світу: Навчальний посібник [Текст] / А.М. Гуз. – К.: КНТ, 2007 – 260 с.
3. Карпенко В. Інформаційний простір як чинник національної безпеки України / В. Карпенко // Українознавство [Текст]: науковий громадсько-політичний культурно-мистецький релігійно-філософський педагогічний журнал. – 2005. – № 3. – С. 182-192.
4. Костюк І.А. Інформаційні війни в контексті революційних подій в Україні [Текст] / Ірина Анатоліївна Костюк // Актуальні проблеми соціальних комунікацій: матеріали студентської наукової конференції, 22 травня 2014 р. – Київ, 2014. – С. 57-60.
5. Магда Є. Виклики гібридної війни: інформаційний вимір [Текст] / Євген Магда // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України . – 2014. – № 5. – С. 138-142.

6. Радковець Ю.І. Ознаки технологій «гібридної війни» в агресивних діях Росії проти України [Текст] / Ю.І. Радковець // Наука і оборона. – 2014. – № 3. – С. 36-42.

Лебедєва А.

РЕЛІГІЯ В ДЕРЖАВНИХ ШКОЛАХ США

У статті розглянуто значення релігії у освітніх закладах США; Еволюцію ставлення до молитов під час навчального процесу впродовж останнього століття. Також проаналізовано ситуацію в сучасному суспільстві.

Ключові слова: освіта та релігія, релігія у школах США, влада про релігійний нахил освіти.

Релігія є одним із питань, винесення якого на загальний осуд та обговорення є неетичним, а тому і неможливим. Проте загальновідомим фактом є історичний вплив релігії на всі суспільні інститути, включаючи політику, науку, освіту, тощо. Сьогоднішнє розуміння принципу розділення релігії і держави має дві основні іпостасі: розділення Церкви і держави та розділення школи і Церкви. Дані питання є досить актуальними, адже із розвитком певних суспільних проблем, віра у вищі сили, активно поширюється між людьми.

Тому за мету ми ставимо: аналіз місця релігії в сучасній світській державі в цілому, дослідження місця та ролі релігії в такій державній інституції, як школа.

Дане питання було досліджене із точки зору педагогіки багатьма вченими, (А. Алексюк, О. Ковязина, В. Чорний, Дж. Дьюї, Дж. Конант, Дж. Гудлед, А. Джонсон, Дж. Дюпуї, Г. Колінз, Е. Круг).

Отже, основний Закон США, на відміну, скажімо, від українського, не містить прямого положення про відокремлення Церкви від держави. Натомість керівні принципи, що регулюють відносини між релігією та державою, закладені в VI статті Конституції США та в Першій поправці до неї в такому формулюванні: «Конгрес не повинен ухвалювати законів, що запроваджували б будь-яку релігію чи забороняли б вільне відправлення релігійних обрядів» [1 с.128]. Ці два постулати, з одного боку, гарантують свободу віросповідання, а з іншого – захищають релігію та релігійні переконання від державного втручання.

Здавалося б, чітке відокремлення релігії від держави не дає права останній ані впроваджувати релігію, ані забороняти релігійні відправи. Проте цілком очевидно, що релігія в США не вважається справою суто приватною. Законодавче відсторонення релігійних організацій від участі в державному управлінні зовсім не виключає впливу релігії на суспільне життя. Релігії – як прояву людського буття. Релігії, як феномена, що впливає на людську свідомість, поведінку, прийняття рішень. Вплив релігійних переконань спостерігається в США не тільки в повсякденному житті громадян, а й у діяльності вищих посадових осіб, навіть у можливості побудови вдалої політичної кар'єри. Продовжуючи розмову про американський досвід регулювання відносин між Церквою і державою, розглянемо особливості регулювання в США проблеми присутності релігії в державних школах.